

Þarf að bjarga blæöspinni?

Populus tremula

Rannsókn á vaxtarstöðum á Íslandi og söfnun
efniviðar

Samson Bjarnar Harðarson
landslagsarkitekt F.Í.L.A.
Lektor í landslagsarkitektúr
Fagdeild Skipulags og Hönnunar
Landbúnaðarháskóla Íslands

Yfirlit

- Inngangur
- Verkefnið
- Vaxtarstaðir blæsparinnar
- Niðurlag

Nokkrar staðreyndir um blæösp – *Populus tremula*

- Lauffellandi tré 25-30 (40) m.h.
- Vex villt um alla norðanverða Evrópu og Asíu.
- Dreifir sér hratt með rótarskotum eftir rask. Einstaka tré geta náð 200 ára aldri.
- Blómstrar mjög sjaldan t.d. á Íslandi og í Skotlandi.
- Fjölgar sér fyrst og fremst með rótarskotum.
- Blæösp vex í litlum lundum eða þakið marga hektara og samsettir af fáum og oft einungis einum klóni.
- Tegundin þolir illa beit.

Blæösp (*Populus tremula*) er sjaldgæfasta trjátegund á Íslandi.

Hún vex aðeins villt á örfáum stöðum á Íslandi.

Er talin hafa numið land eftir síðustu ísöld og verið mun útbreiddari hérlandis við landnám.

Íslenska blæöspin er erfðarfræðilega skyld Skandinavískum samkv. Sæmundi Sveins og félögum 2007.

Staðreindir um Blæösp á Íslandi

„Elsta“
blæöspín er
dönsk

- Dönsk blæösp í Grundarreit í Eyjarfirði, gróðursett um 1900 áður en fyrsti fundarstaður villtrar blæspar fannst (1904).
- 2-3 klónar virðast vera í reitnum ef dæma má af vorlit aspanna.

Það sem væri áhugavert að vita

- Hvort einungis einn eða örfáir klónar vaxa á hverjum stað.
- Hvort hún vaxi villt víðar en vitað er.
- Hvort mikill (útlits-)munur sé á blæösp eftir uppruna.
- Hversu víða íslenskar blæaspir hafa verið gróðursettar og af hvaða uppruna.
- Vaxtargetu og aðlögunarhæfni íslenskra blæaspa.

Þarf ekki að rannsaka blæöspina
betur?

Rannsókn vor og sumar 2023

- Kanna stöðu blæspar nær og fjær
- Fá yfirlit yfir vaxtarstaði blæspar.
- Safna efnivið til uppbyggingar safns til frekari rannsókna.
- Fengin var styrkur frá Erfðarnefnd landbúnaðarins

Af hverju er blæösp svona sjaldgæf?

- Blæösp er mjög lostæt og fjölgar sér afar sjaldan með fræjum og viðheldur sér því nánast eingöngu með rötarskotum.
- Sambærileg örlög hefur hún hlotið í Skotlandi, takmarkar þetta mjög náttúrulega útbreiðslu hennar og erfðarfræðilegan fjölbreytileika og aðlögun.

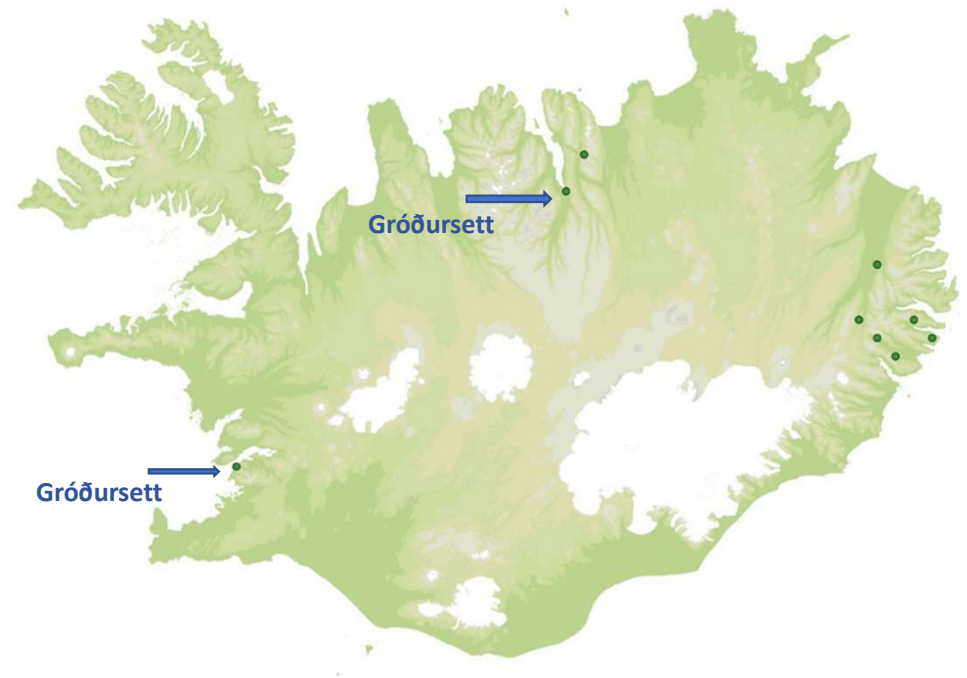

Á Hjaltlandseyjum tórir blæösp í klettum Mynd: [Phil Smith](#). sjá á Facebook [Rewilding Scotland](#)

Þarf að bjarga íslensku blæöspinni?

Samkvæmt Náttúrufræðistofnun Íslands er blæöspin flokkuð sem:

- Tegund í nokkurri hættu þar sem vaxtarsvæði tegundarinnar er takmarkað, u.þ.b. 10 km².
- Stofn talinn mjög lítill eða með mjög takmarkaða útbreiðslu.

Útbreiðsla blæaspar á Íslandi (*Populus tremula*) á Íslandi.
Samkvæmt náttúrufræðistofnun Íslands

Fundarstaðir villtrar blæaspar á Íslandi

1. Garður í Fnjóskadal f. 1904/1911.
2. Gestsstaðir Fáskrúðsfirði 1948
3. Egilsstaðaskógur 1953
4. Jórvík í Breiðdal 1953
5. Strönd í Stöðvarfirði 1959 og Kirkjubólssel í Stöðvarfirði 1966
6. Höfði á Völlum 1993

A. B. C. & D. eru þekktir vaxtarstaðir gróðursettrar blæaspar

A. Garðsárgil, Vaðlaheiði og B.Grund í Eyjafirði, C. Hof í Vatnsdal og Múlakot í Fljótshlíð

Kort úr grein Þórarins Benediktz um blæösp í skógræktarritinu 1994.

Rannsóknarferðir sumarið 2023

Söfnunarferðir í júní 2023

- 8 og 9 júní farið á alla fimm vaxtarstaði blæspar á austurlandi til að safna efnivið.
- 15 júní farið á eina þekkta vaxtarstaðin á norðurlandi.

Mynd frá Breiðdal

Fundarstaður í Jórvík í Breiðdal

Í skjóli við greni leynist breiða af blæösp

Blæöspin er auðþekkjanleg snemmsumars á gulrauðum laufblöðum

Hæsta blæöspin í
Jórvík mældist 7,4
m. og margar 3-6
m.h.

Austari græðan

Helgi Þórsson frá Kristnesi að
pakka hnausum af rótarskotum

Fundarstaður á Strönd (Óseyri) við Stöðvarfjörð

Strönd við Stöðvarfjörð – 8 júní 2023

Dæmigert að græðurnar eru í suðurhlíðum og í kjarrlendi

Áberandi loðnari blöð en á öðrum vaxtarstöðum.

Fundarstaður á Gestsstöðum í Fáskrúðsfirði

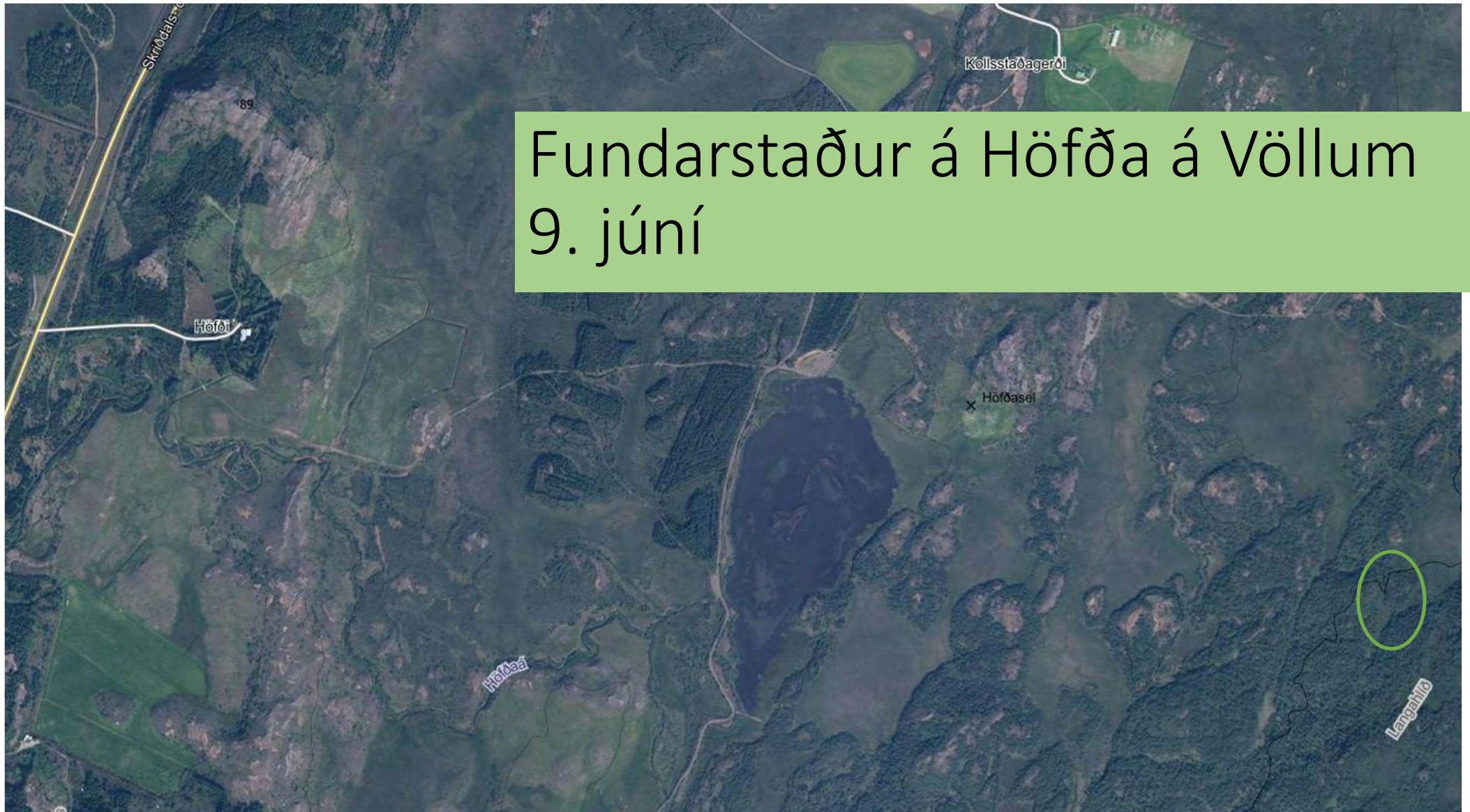
Gestsstaðir í
Fáskrúðsfirði
– 8. júní
2023

Fundarstaður á Höfða á Völlum 9. júní

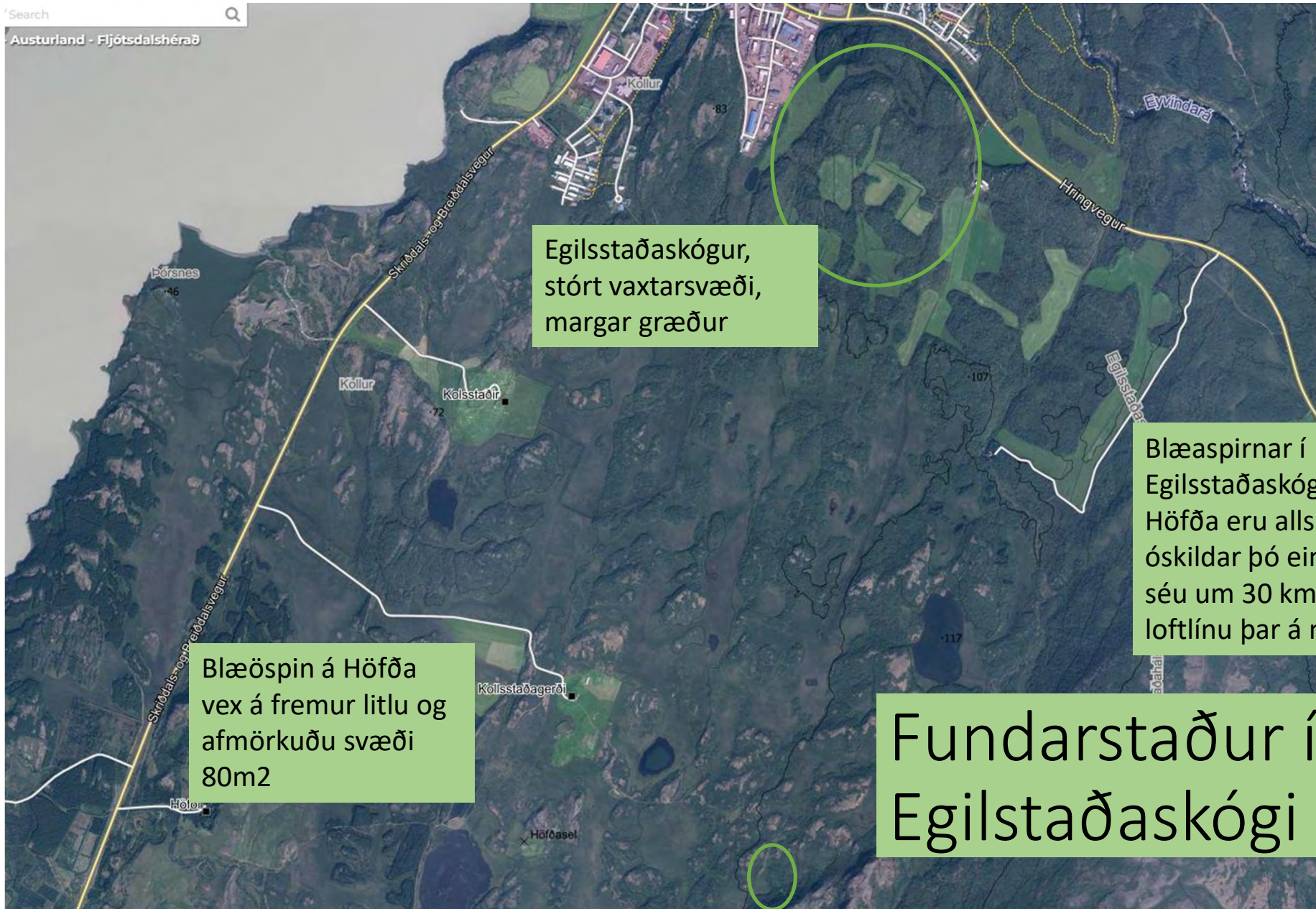

Blæöspin í
Höfða – 9.
júní 2023
hæsta 5,3 m.

Egilsstaðaskógur,
stórt vaxtarsvæði,
margar græður

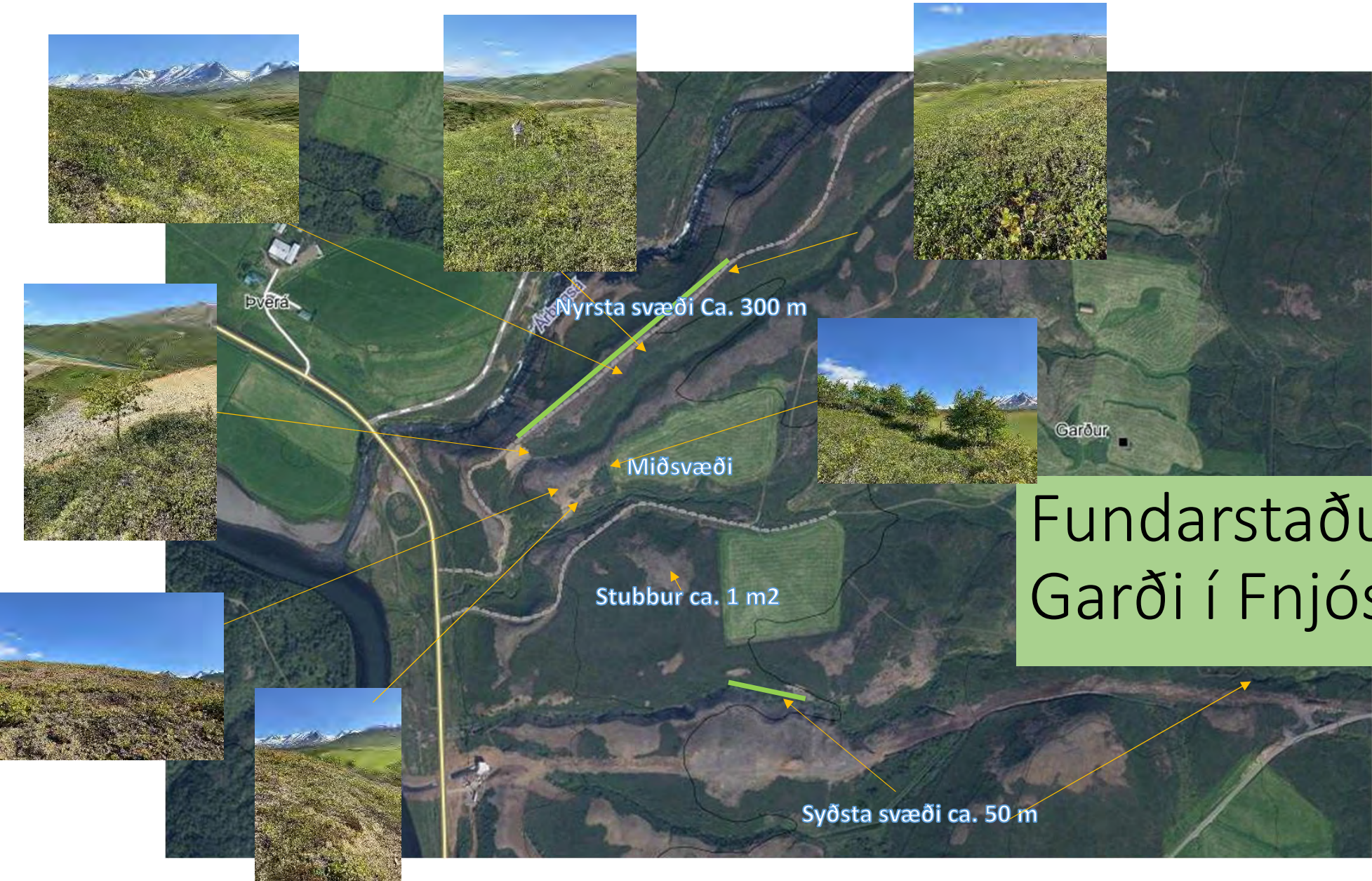
Blæspirnar í
Egilsstaðaskógi og á
Höfða eru alls
óskildar þó einungis
sáu um 30 km. í
loftlínu þar á milli

Blæöspin á Höfða
vex á fremur litlu og
afmörkuðu svæði
80m²

Fundarstaður í
Egilsstaðaskógi

Blæösp
Egilsstöðum

Fundarstaður í Garði í Fniðskadal

Nyrsta svæði Ca. 300 m

Miðsvæði

Stubbur ca. 1 m2

Syðsta svæði ca. 50 m

Þverá

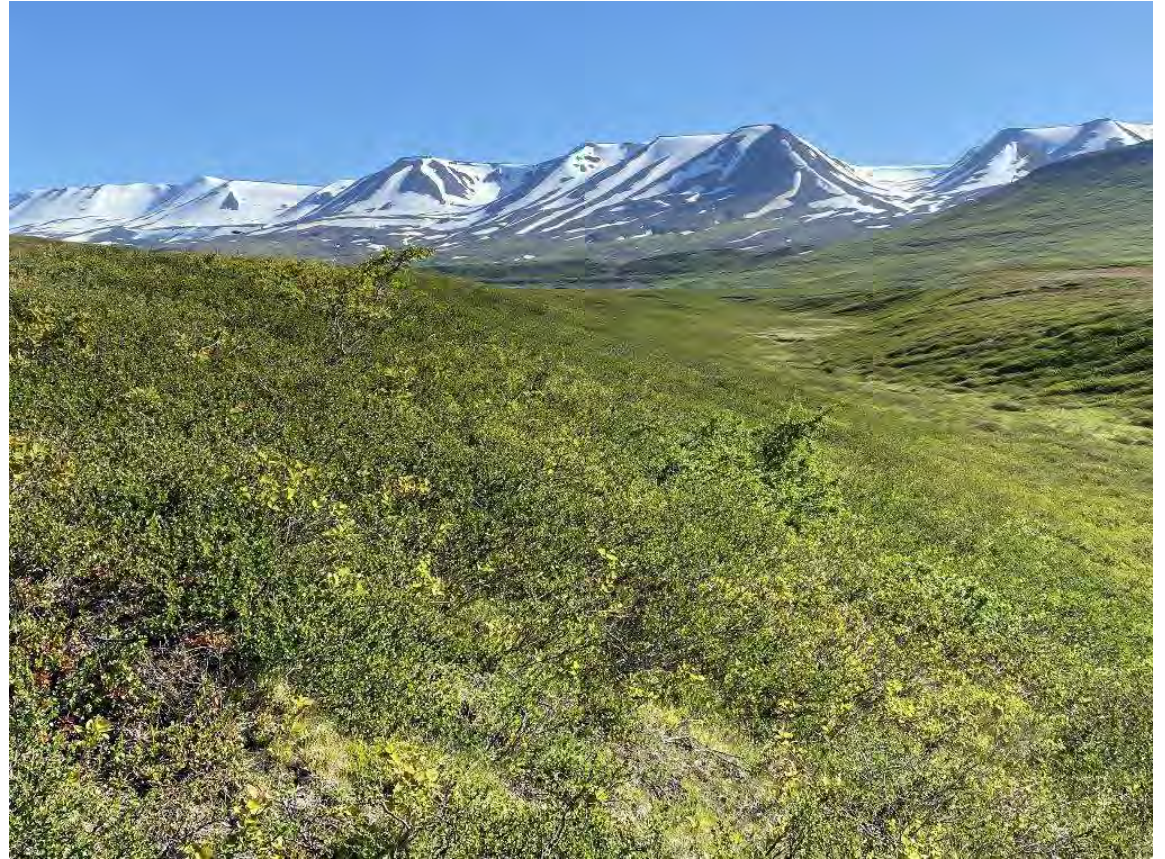
Garður

Fniðskadal

Þekktasti og stærsti blæsparlundur af uppruna frá Garði er að Hofi í Vatnsdal A-Húnavatnssýslu.

Nyrsta svæðið

Garður 300
metrar löng
gisin breiða

Miðsvæðið

Haustferð að Garði í Fnjóskadal

Nýr
fundarstaður,
Sandgil

Af hverju er blæöspin svona sjaldgæf ?

Safninu var
pottað 13.
júní í þöll í
Hafnarfirði

Jór vík

Óseyri/Strönd

Egilsstaðir

Höfði

Geststaðir

Allar plöntur lifðu nema tvær

Garður

Finnst villt blæösp víðar?